

ІСТОРІЯ

УДК 94(477):353.07"1917"

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/95-2-1>

Володимир МОРОЗЕНКО,

orcid.org/0009-0003-0011-3101

аспірант кафедри історії України

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна) morozenko.volodymyr@chnu.edu.ua

ВІЙСЬКОВА ПОЛІТИКА ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ: МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЛЕГІТИМНОСТІ (ЧЕРВЕНЬ-ЖОВТЕНЬ 1917 Р.)

У статті здійснено комплексний аналіз процесу формування та функціонування військових інституцій України у період із середини червня до кінця жовтня 1917 року. Дослідження фокусується на діяльності Генерального секретаріату військових справ та Українського Генерального військового комітету (УГВК) як ключових органів, що мали забезпечити перехід від стихійної українізації армійських підрозділів до системного державного будівництва. Автор детально розглядає інституційну трансформацію, що розпочалася після проголошення I Універсалу Української Центральної Ради, коли новостворений Генеральний секретаріат перебрав на себе функції виконавчої гілки влади. Особливу увагу приділено постаті Симона Петлюри як очільника військового секретарства та його ролі у виробленні стратегії націоналізації армії.

У роботі висвітлено гостру внутрішню дискусію в Малій раді щодо концептуальних засад розбудови війська. Зокрема, проаналізовано протистояння між прихильниками створення регулярних збройних сил та ініціаторами переходу до формату «народної міліції», що згодом суттєво вплинуло на обороноздатність держави. Важливе місце в дослідженні посідає аналіз взаємовідносин між українськими військовими органами та російським Тимчасовим урядом. Автор доводить, що петроградський центр послідовно використовував бюрократичні важелі для обмеження повноважень української влади, що яскраво проявилось у виданні «Інструкції» від 4 серпня 1917 року, яка формально ліквідувала військове секретарство.

Особливий акцент зроблено на правовій невизначеності статусу УГВК, що змушувало інституцію функціонувати на правах громадської організації, позбавляючи її реальних важелів впливу на фронтові частини. У статті описано спроби української сторони легалізувати процес українізації через перемовини зі Ставкою та верховним командуванням (зокрема Л. Корніловим), а також висвітлено причини саботажу цих домовленостей на місцях. Досліджено еволюцію військового руху від масових віч та з'їздів до створення спеціалізованих підрозділів, як-от полк ім. Б. Хмельницького чи загони «Вільного козацтва».

На основі залучених джерел автор приходить до висновку, що попри значний людський потенціал українізованих частин (близько 1,5 млн осіб), відсутність стабільної інституційної бази та розпорошеність підрозділів не дозволили Центральній Раді створити міцний фундамент для національної армії до початку більшовицького перевороту. Стаття актуалізує уроки історичного минулого, вказуючи на те, що юридична нерегульованість та політичні компроміси у військових питаннях призводять до втрати стратегічної ініціативи в умовах екзистенційних державних загроз.

Ключові слова: Українська революція 1917–1921 рр., Українська Центральна рада, військова політика, С. Петлюра, Тимчасовий уряд.

Volodymyr MOROZENKO,

orcid.org/0009-0003-0011-3101

PhD student at the Department of History of Ukraine

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

(Chernivtsi, Ukraine) morozenko.volodymyr@chnu.edu.ua

MILITARY POLICY OF THE GENERAL SECRETARIAT OF THE CENTRAL RADA: FORMATION MECHANISMS AND PROBLEMS OF LEGITIMACY (JUNE–OCTOBER 1917)

This article provides a comprehensive analysis of the formation and functioning of Ukraine's military institutions from mid-June to late October 1917. The study focuses on the activities of the General Secretariat for Military Affairs and the Ukrainian General Military Committee (UGMC) as the key bodies intended to ensure the transition from the spontaneous

"Ukrainization" of army units to systematic state-building. The author examines in detail the institutional transformation that began after the proclamation of the First Universal of the Ukrainian Central Rada, when the newly established General Secretariat assumed the functions of the executive branch. Particular attention is paid to the figure of Symon Petliura as the head of the military secretariat and his role in developing a strategy for the nationalization of the army.

The paper highlights the intense internal discussion within the Little Rada regarding the conceptual foundations of military development. Specifically, it analyzes the confrontation between proponents of establishing regular armed forces and those advocating for a transition to a "people's militia" format, which subsequently significantly affected the state's defense capabilities. A significant place in the study is occupied by the analysis of the relationship between Ukrainian military bodies and the Russian Provisional Government. The author demonstrates that the Petrograd center consistently used bureaucratic levers to limit the powers of the Ukrainian authorities, which was clearly manifested in the issuance of the "Instruction" of August 4, 1917, which formally liquidated the military secretariat.

Special emphasis is placed on the legal uncertainty of the UGMC's status, which forced the institution to function with the status of a non-governmental organization, depriving it of real leverage over frontline units. The article describes the Ukrainian side's attempts to legalize the Ukrainization process through negotiations with the General Headquarters (Stavka) and the supreme command (notably L. Kornilov), and highlights the reasons for the sabotage of these agreements on the ground. The evolution of the military movement from mass rallies and congresses to the creation of specialized units, such as the Bohdan Khmelnytsky Regiment or the "Free Cossacks" detachments, is investigated.

Based on the sources involved, the author concludes that despite the significant human potential of the Ukrainized units (approximately 1.5 million people), the lack of a stable institutional base and the fragmentation of units did not allow the Central Rada to create a solid foundation for a national army before the start of the Bolshevik coup. The article actualizes the lessons of the historical past, indicating that legal irregularity and political compromises in military matters lead to the loss of strategic initiative in conditions of existential state threats.

Key words: Ukrainian Revolution of 1917–1921, Ukrainian Central Rada, military policy, S. Petliura, Provisional Government.

Постановка проблеми. Процес українського державотворення в період 1917–1921 років став часом великих надій і водночас критичних випробувань для національної політичної еліти. Центральним питанням, від якого залежала доля молодій республіки, було створення дієздатних збройних сил. Проголошення I Універсалу та подальше формування Генерального секретаріату 15 червня 1917 року заклали інституційне підґрунтя для розбудови власної армії, де військове секретарство під керівництвом Симона Петлюри мало стати ключовим інструментом управління мілітарним рухом.

Однак розбудова військової вертикалі відбувалася в атмосфері постійної напруги та політичної невизначеності. З одного боку, національна свідомість солдатських мас випереджала дії політичного центру, породжуючи стихійну українізацію частин по всій колишній імперії. З іншого – Центральна Рада змушена була діяти в межах жорсткого конфлікту з Тимчасовим урядом у Петрограді, який вбачав у створенні українського війська пряму загрозу цілісності держави. До цього додавалися внутрішні дискусії в Малій раді: від радикальних вимог негайної націоналізації гарнізонів до утопічних проєктів заміни регулярної армії народною міліцією.

Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю критичного переосмислення цього досвіду в контексті сучасної війни за незалежність. Вивчення періоду від червня до жовтня 1917 року дозволяє проаналізувати наслідки інституційної слабкості та юридичної неврегульованості військових органів.

Методологія дослідження. Методологія дослідження оперта на принципи історизму, об'єктивності та системності, Були використані історикохронологічний та історико-системний методи, застосовано комплексний підхід, який поєднує як теоретичні, так і емпіричні методи для аналізу подій та обґрунтованих висновків.

Аналіз досліджень. Окреслена нами дослідницька тема частково була висвітлена у працях таких істориків, як Бойко О., Голубко В., Кравчук М., Лисенко А., Вікторська Я., Удовиченко О. Водночас у наукових напрацюваннях цих згаданих дослідників не так багато уваги приділялося мілітарній діяльності Генерального секретаріату Центральної ради, формуванню цієї важливої владної інституції тощо.

Тому **мета** нашої розвідки – стисло охарактеризувати військову політику Генерального секретаріату Центральної ради, а саме розкрити механізм його формування та проблеми легітимності впродовж літа-осені 1917 року.

Виклад основного матеріалу. Генеральний секретаріат розпочав свою діяльність 15 червня 1917 року, що стало логічним продовженням проголошення I Універсалу Української Центральної Ради. Ця новостворена інституція фактично перебрала на себе роль виконавчої гілки влади УЦР. До її первинної структури входило вісім ключових підрозділів, зокрема й військове секретарство, керівництво яким доручили Симону Петлюрі. У першому офіційному документі секретаріату, оприлюдненому 26 червня, було коротко визначено стратегію військового будівництва: прове-

дення українізації армійських підрозділів як у тилі, так і на лінії фронту, а також адаптація військових округів до національних потреб. Питання військової реформи викликало жваві дебати в Малій раді. Зокрема, К. Вроновський-Сивошапка наголошував на необхідності дотримуватися постанов військових з'їздів, П. Клепацький закликав до повної українізації гарнізону Києва, а М. Ковалевський пропонував радикальну зміну концепції – перехід від регулярного війська до формату народної міліції. Саме ця ідея зрештою стала фундаментом офіційної політики оборонного відомства на тривалий час.

Важливо враховувати, що розбудова військових структур відбувалася на вже підготовленому ґрунті. Ще в березні 1917 року київські військові створили Установчу українську військову раду, яка висунула вимоги щодо мовної українізації та формування особового складу за національною ознакою. У цей же період у столиці відбулося «Українське військове віче», що започаткувало створення полку ім. Б. Хмельницького, та розпочав роботу клуб ім. П. Полуботка, який став центром згуртування українців у лавах тогочасної армії. Подібні осередки швидко виникали і в інших містах, зокрема в Одесі, охоплюючи дедалі більше фронтових та тиліових частин. Важливим етапом стало проведення на початку травня I Всеукраїнського військового з'їзду, який проголосив курс на створення армії за територіально-національним принципом. Для реалізації цієї мети було сформовано Український Генеральний військовий комітет (УГВК) під головуванням С. Петлюри, який мав діяти в координації з Центральною Радою та російським Генштабом (Голубко, 1999: 28–29).

Наступні кроки УГВК, зокрема перемовини з командуванням Південно-Західного фронту, принесли лише часткові успіхи у вигляді домовленостей про поповнення українцями кількох корпусів, проте системних змін у цих підрозділах так і не відбулося. У червні II Всеукраїнський військовий з'їзд затвердив повноваження УГВК як вищого керівного органу українського війська. Проте Тимчасовий уряд у Петрограді всіляко перешкодив офіційному визнанню Комітету та обмежив масштаби українізації лише трьома корпусами. Така позиція пояснювалася побоюванням, що поява власної армії неминуче призведе до політичної автономії України. Попри опір центру, національний рух серед солдатів розвивався стихійно, що призводило до самовільного формування українських частин. Під час київських консультацій наприкінці червня О. Керенський чітко дав зрозуміти, що центральна влада не визнає за УЦР

права керувати українізованими підрозділами. Це створило критичну ситуацію, яку активно обговорювали на сесії Центральної Ради, де генерал Л. Корнілов прямо вказав на слабкість української влади через відсутність реального контролю над військовою силою та невизначений статус Військового комітету.

У постанові від 3 липня 1917 року Тимчасовий уряд наголосив на неможливості зміни чинної мобілізаційної системи чи переходу до територіального принципу формування війська в умовах війни. Російська влада також відмовилася надавати будь-яким громадським організаціям право на військове управління. Водночас уряд пообіцяв сприяти створенню окремих українських підрозділів і залучити представників УЦР до роботи у військовому міністерстві, Генштабі та Ставці. Діяльність національних військових комітетів мала відбуватися на загальних засадах у координації з іншими структурами. Ці тези майже дослівно увійшли до II Універсалу УЦР, що фактично звузило повноваження військового секретарства до комплектування частин українцями лише у разі, якщо це не загрожувало боєздатності армії (Голубко, 1997: 18–19).

Того ж дня було видано розпорядження про створення при Генеральному штабі представництва Центральної Ради, яке мало опікуватися українізацією близько 20 піхотних дивізій разом із тиліовими та санітарними частинами. Українські представники отримали право розглядати звернення солдатів та брати участь у плануванні майбутньої демобілізації. Для забезпечення цієї діяльності у вересні 1917 року було створено спеціальну канцелярію з відповідним штатом працівників. Поразки на фронті в липні змусили російське командування стати більш поступливим у питаннях національного будівництва. Зокрема, Л. Корнілов дозволив українізацію 34-го корпусу під командуванням П. Скоропадського, а С. Петлюру запросили до Ставки для обговорення розширення переліку українізованих дивізій. Також було виділено кілька військових шкіл для підготовки українських офіцерських кадрів.

На тлі цих подій Симон Петлюра на засіданні Малої ради порушив питання про долю полку імені Б. Хмельницького та загальний правовий статус Військового комітету. У результаті дискусій було вирішено, що УГВК має право давати директиви військовим частинам, які визнають його авторитет, орієнтуючись на поточну політичну позицію Центральної Ради.

Усвідомлення необхідності трансформації підходів Центральної Ради до українізованих вій-

ськових підрозділів поступово ставало дедалі очевиднішим для членів Малої ради, особливо після відомого збройного виступу «полуботківців». Зокрема, 14 липня М. Ковалевський висунув пропозицію щодо суттєвого розширення повноважень УГВК у питаннях адміністрування національних частин. Йшлося про надання Комітетові права самостійно формувати окремі українські підрозділи та здійснювати безпосереднє керівництво ними, залишаючись при цьому в межах загальної підпорядкованості російському військовому міністерству. В результаті тривалих дискусій було прийнято рішення про створення спеціальної комісії, завданням якої стало чітке визначення пріоритетних напрямків діяльності військового секретарства. До складу цієї робочої групи увійшли відомі діячі: Л. Чикаленко, М. Чечель, В. Бойко, а також представник від УГВК полковник О. Пилькевич та делегати від неукраїнських політичних сил – Є. Рябцов і М. Рафес (Бойко, 2011: 44–45).

Наступного дня, після заслуховування звіту комісії, було затверджено відповідну резолюцію. Цей документ офіційно фіксував позицію Малої ради, яка полягала у послідовному впровадженні національно-територіального принципу комплектування та реорганізації армійських частин у тилкових районах, за умови, що це не шкодитиме загальній боєздатності військ. У тексті окремо наголошувалося, що гарнізони, розташовані на території України для забезпечення правопорядку, мають формуватися виключно з місцевого населення. До російського військового відомства було висунуто вимогу про невідкладне визнання українських військових рад на тих самих засадах, на яких функціонували загальноросійські структури. Окрім цього, пропонувалося заснувати при Генеральному секретаріаті особливий розпорядчий орган, підзвітний верховному військовому керівництву. Дану резолюцію оперативно спрямували українській делегації, яка на той момент уже перебувала в Петрограді для обговорення з Тимчасовим урядом «Статуту вищого управління Україною», розробленого Радою. У цей же період відбулася перша реорганізація Секретаріату, внаслідок якої його структура зросла до 14 підрозділів, проте військове секретарство й надалі залишалося під опікою С. Петлюри (Голубко, 1997: 21–22).

Перебуваючи на посаді Верховного головнокомандувача, Л. Корнілов дозволив УГВК розпочати формування батальйонів «Рятування України» та створення гайдамацького куреня в Одесі. 21 липня він видав офіційне розпорядження про проведення українізації ще в десяти дивізіях. Аналогічні процеси охопили також Північний,

Західний, Румунський та Кавказький фронти. Втім, варто підкреслити, що українізовані підрозділи й надалі перебували під прямим управлінням російських штабів, залишаючись розпорощеними по всій лінії фронту без можливості передислокації в Україну. Дослідники зазначають, що процес націоналізації армії мав нерівномірний характер, оскільки російське командування, хоч і використовувало його для підняття дисципліни, діяло вкрай непослідовно. Прикладом цього стала відсутність будь-якої реакції на вимоги УГВК після нападу на полк імені Б. Хмельницького в Києві. Згодом, 1 серпня, Корнілов взагалі заборонив Військовому комітету підтримувати контакти зі Ставкою. Командування також навмисно гальмувало процес оновлення офіцерського складу в національних з'єднаннях, через що це питання так і залишилося нерозв'язаним. Більше того, у деяких підрозділах, раніше призначених для українізації, цей процес було примусово зупинено.

4 серпня Тимчасовий уряд оприлюднив резонансну «Інструкцію», яка радикально звузила як територіальну юрисдикцію УЦР (до п'яти українських губерній замість дев'яти), так і сферу її адміністративних повноважень. З-під контролю її виконавчого органу було вилучено стратегічно важливі секретарства, зокрема продовольче, судове, зв'язку та – найголовніше – військове. Таким чином, легітимна діяльність військової інституції була формально припинена лише через півтора місяця після початку її роботи. Резолюція, прийнята VI сесією УЦР 9 серпня у відповідь на дії Петрограда, стосовно військових питань містила лише загальні вимоги щодо ініціювання переговорів про мир, скасування смертної тощо (Удовиченко, 1995: 65–66).

Попри невизначений правовий статус, Український Генеральний військовий комітет (УГВК) не припиняв своєї діяльності. Оскільки Тимчасовий уряд відмовився офіційно затвердити розроблений статут цієї організації, вона фактично продовжувала функціонувати на правах громадського об'єднання. Питання націоналізації армії стало однією з головних тем обговорення під час VI сесії Центральної Ради, де 6 серпня 1917 року Симон Петлюра виступив із розлогою доповіддю. Він зазначив, що на той момент процес українізації охопив приблизно 20 тисяч військовослужбовців. Доповідач підкреслив, що за оцінками окремих бойових генералів, виокремлення українців у національні підрозділи є доцільним і корисним кроком, оскільки це суттєво зміцнює дисципліну, національну свідомість та загальну боєздатність фронтових частин. Водночас Петлюра звернув

увагу на значну кількість опонентів цього процесу, через що пріоритетним завданням для Комітету став розвиток інформаційної та культурно-просвітницької роботи серед солдатських мас.

Категорична відмова Петрограда реформувати збройні сили за територіальним принципом та небажання погоджувати план українізації, запропонований УГВК, змусили українське керівництво піти на компроміс. УЦР була змушена прийняти російську модель, яка передбачала лише створення окремих національних підрозділів у складі вже існуючих фронтових з'єднань. Як зазначає дослідник В. Голубков тогочасні українські військові інституції не здійснювали належної реєстрації українізованих відділів. Це призвело до того, що військовий рух часто розвивався стихійно, не маючи чіткого адміністративного контролю з боку офіційної української влади. 10 серпня Симон Петлюра подав на розгляд Малої ради запропоновані Комітетом кандидатури представників до Генерального штабу: полковника О. Пилькевича, О. Жуковського та прапорщика М. Полозова. Хоча їхні конкретні обов'язки на той час ще залишалися неузгодженими, згодом їхні ролі розподілилися таким чином: О. Пилькевич представляв українські інтереси при Головному штабі в Петрограді, О. Жуковський – при Генеральному штабі, а М. Полозов – безпосередньо у військовому міністерстві. Окрім того, П. Скрипчинського призначили представником УГВК при штабі Південно-Західного фронту. (Бойко, 2011: 48–49).

Центральна Рада продовжувала пильно стежити за активністю військового руху та роботою УГВК. Підтвердженням цього є той факт, що наприкінці серпня 1917 року під час затвердження бюджету Генерального секретаріату Мала рада виділила 19 840 карбованців на потреби військового відомства. Це відбулося попри те, що формально, згідно з «Інструкцією» Тимчасового уряду, військового секретарства у складі українського уряду на той момент уже не існувало. Через місяць, 25 вересня, за ініціативи В. Винниченка голова УГВК отримав право бути присутнім на урядових засіданнях із дорадчим голосом. Хоча 2 жовтня С. Петлюра публічно відмовився від цього привілею до моменту офіційного відновлення військового секретарства, фактично він зберіг свій вплив. Згідно зі спогадами В. Кедровського, існувала внутрішня домовленість із М. Грушевським та В. Винниченком, за якою Петлюра мав право підписувати документи як секретар військових справ, водночас виступаючи перед російською владою та командуванням у статусі голови УГВК.

Протягом першої декади вересня, під час візиту представників УГВК до Ставки верховного

головнокомандувача, українська делегація висула низку принципових вимог щодо легалізації процесу українізації. Ключовим пунктом переговорів було офіційне затвердження статусу Військового комітету з чітким визначенням його прав та обов'язків. Як зауважує історик В. Верстюк, задоволення цих пропозицій фактично означало б визнання права України на власні збройні сили, що й пояснює небажання російської сторони оперативно розглядати ці питання. Описані події розгорталися на тлі стрімкого падіння боєздатності та морального розкладу регулярної армії, що особливо загострилося після провального заколоту Л. Корнілова наприкінці серпня 1917 року. Посилення деструктивних тенденцій негативно позначилося як на самій динаміці українізації, так і на стані вже сформованих національних з'єднань (Голубко, 1997: 50–51).

Згідно з декларацією Генерального секретаріату від 29 вересня 1917 року, частину повноважень ліквідованого на той момент військового відомства тимчасово перебрало на себе секретарство внутрішніх справ. У його структурі планувалося заснувати окремий демобілізаційний відділ для розробки стратегічного плану та координації дій із військовими та громадськими інституціями. У документі наголошувалося, що успішна організація українських частин є органічною потребою національного відродження, а також вказувалося на необхідність відновлення роботи військового секретарства з реальними важелями впливу на формування війська. Водночас, через хвилю масових грабежів, проявів анархії та випадків самооборони, виникла гостра потреба у створенні загонів самооборони. У зв'язку з цим секретарство внутрішніх справ розпочало підготовку нормативної бази для організації «Вільного козацтва» – добровольчих формувань, що вже стихійно виникали на теренах України. За задумом керівництва, козацтво мало стати надійною опорою органів місцевого самоврядування у боротьбі з внутрішнім хаосом та розрухою.

Поки українська влада намагалася досягти компромісу з Тимчасовим урядом, ситуація у військових частинах погіршувалася, а настрої солдатів ставали дедалі радикальнішими. Зокрема, український військовий з'їзд Західного фронту, що відбувся у жовтні 1917 року, ухвалив резолюції з вимогою до УЦР змусити петроградський уряд негайно оголосити перемир'я на всіх фронтах та розпочати мирну конференцію за участю представників недержавних народів. Делегати закликали Центральну Раду перебрати ініціативу в закінченні війни на себе та розробити масштаб-

ний план демобілізації. Також висувалися вимоги щодо переведення всіх українізованих підрозділів на Південно-Західний фронт, виведення російських військ з України та завершення формування нових частин за національно-територіальним принципом. Попри те, що рух українізації охопив значну кількість з'єднань, його реальна сила залишалася неоднозначною. Дослідник В. Солдатенко, посилаючись на дані О. Шульгина, зазначає, що ідеями українізації було захоплено близько 1,5 мільйона вояків, проте восени 1917 року цей потенціал не трансформувався у потужну організовану силу. В. Голубко серед найбільших підрозділів виокремлює 1-й Український корпус під командуванням П. Скоропадського, а також низку піхотних, кінних та спеціалізованих одиниць, дислокованих у Києві та його околицях (Голубко, 1999: 32).

Втім, попри значні масштаби, ці частини не стали міцним фундаментом національної армії, передусім через системну протидію як з боку центрального уряду Росії, так і військового командування. Генеральне секретарство військових справ офіційно проіснувало лише півтора місяця, а УГВК так і не отримав легітимного статусу, залишаючись для російської влади лише ситуативним інструментом для тимчасового латання дірок на фронті. Узгоджені з великими зусиллями рішення часто скасовувалися або саботувалися, а сам рух розвивався в атмосфері ворожості з боку частини офіцерського корпусу. Слушними є міркування В. Голубка про те, що українізовані підрозділи часто залишалися національними лише у культурному вимірі, перебуваючи при цьому в орбіті російських державних інтересів. Зрештою, ці час-

тини успадкували всі вади тогочасної російської армії, поступово втрачаючи дисципліну під впливом більшовицької агітації та загального розкладу військових структур.

Ситуація в країні зазнала радикальних трансформацій внаслідок жовтневого більшовицького перевороту в Петрограді. 28 жовтня Мала рада ухвалила постанову, згідно з якою Генеральний секретаріат перебрав на себе загальне управління всіма розпорядженнями на території України. Водночас військова влада була передана до рук штабу військового округу, проте його діяльність мала здійснюватися під безпосереднім контролем комісарів, призначених Крайовим комітетом охорони революції (Голубко, 1997: 57).

Висновки. Таким чином, якщо проаналізувати період із середини червня до кінця жовтня 1917 року, стає очевидним, що генеральне секретарство військових справ перебувало в офіційному статусі лише протягом півтора місяця. Після того як цей орган було формально вилучено зі структури Генерального секретаріату, його обов'язки фактично виконував УГВК. Однак повноваження Комітету залишалися юридично неврегульованими, а сама інституція так і не отримала офіційного затвердження від Тимчасового уряду. Це створювало умови, за яких вища російська військова влада могла взаємодіяти з Комітетом безсистемно, нерідко ігноруючи його ключові звернення та вимоги. Такий стан речей, у свою чергу, позбавляв українську владу можливості повноцінно контролювати національний рух у лавах збройних сил та здійснювати ефективний вплив на динаміку процесів українізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко О. Військова політика УНР. Студії з історії Української революції 1917-1921 років: на пошану Руслана Яковича Пирога. Збірник наукових праць. Київ: Інститут історії України НАН України, 2011. С. 40-55.
2. Вікторська Я. Загальна характеристика військової тематики у працях діячів Центральної ради. Держава, регіони, підприємство: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: матеріали IV Міжнародної конференції, 7 грудня 2022 р., м. Київ: Університет «КРОК», 2022. С. 117-118.
3. Голубко В. Армія Української Народної Республіки 1917-1918: Утворення та боротьба за державу. Львів: Кальварія, 1997. 275 с.
4. Голубко В. Військове будівництво УНР: плани і реалії. Держава та армія. Вісник ун-ту «Львів, політехніка». 1999. № 377. С. 28-39.
5. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х рр. ХХ ст.). Львів: Видавництво І. Тиктора, 1936. 801 с.
6. Кравчук М. Армія української Центральної Ради та її досвід для сучасності: історико-правове дослідження. Актуальні проблеми правознавства. 2016. Вип. 2. С. 22-28.
7. Кравчук М. Правове регулювання діяльності Збройних Сил України в 1917-1920 рр. Національний університет «Острозька академія». Серія Право. Острог, 2002. 336 с.
8. Удольнович-Павленко М. На Україні 1917-1918. Спомини. Прага: Стилус, 1935. 72 с.
9. Удовиченко О. Україна у війні за державність: Історія організації і бойових дій Українських Збройних Сил 1917-1921. Київ: Україна, 1995. 206 с.

REFERENCES

1. Boiko O. (2011). Viiskova polityka UNR [Military Policy of the UNR] Studii z istorii Ukrainskoi revoliutsii 1917-1921 rokiv: naposhanu Ruslana Yakovycha Pyroha. Zbirnyk naukovykh prats. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. S. 40-55. [in Ukrainian].
2. Viktorska Ya. (2022). Zahalna kharakterystyka viiskovoi tematyky u pratsiakh diiachiv Tsentralnoi rady. [General Characteristics of Military Themes in the Works of Central Rada Figure]. Derzhava, rehiony, pidpriemnytstvo: informatsiini, suspilno-pravovi, sotsialno-ekonomichni aspekty rozvytku: materialy IV Mizhnarodnoi konferentsii, 7 hrudnia 2022 r., m. Kyiv: Universytet «KROK». S. 117-118. [in Ukrainian].
3. Holubko V. (1997). Armiia Ukrainskoi Narodnoi Respubliky 1917-1918: Utvorennia ta borotba za derzhavu [The Army of the Ukrainian People's Republic 1917-1918: Formation and the Struggle for the State]. Lviv: Kalvariia. 275 s. [in Ukrainian].
4. Holubko V. (1999). Viiskove budivnytstvo UNR: plany i realii. [Military Construction of the UNR: Plans and Realities]. Derzhava ta armiia. Visnyk un-tu «Lviv, politekhnika». № 377. S. 28-39. [in Ukrainian].
5. Istoriiia ukrainskoho viiska (vid kniazhykh chasiv do 20-kh rr. XX st.) (1936). [History of the Ukrainian Army (from Princely Times to the 1920s)] Lviv: Vydavnytstvo I. Tyktora. 801 s. [in Ukrainian].
6. Kravchuk M. (2016). Armiia ukrainskoi Tsentralnoi Rady ta yii dosvid dlia suchasnosti: istoryko-pravove doslidzhennia [The Army of the Ukrainian Central Rada and Its Experience for the Present: A Historical and Legal Study] Aktualni problemy pravoznavstva. Vyp. 2. S. 22–28. [in Ukrainian].
7. Kravchuk M. (2002) Pravove rehuliuвання diialnosti Zbroinykh Syl Ukrainy v 1917-1920 rr. [Legal Regulation of the Activities of the Armed Forces of Ukraine in 1917-1920] Natsionalnyi universytet “Ostrozka akademiia”. Seriia Pravo. Ostroh. 336 s. [in Ukrainian].
8. Omelianovych-Pavlenko M. (1935) Na Ukraini 1917-1918. Spomyny. [In Ukraine 1917-1918. Memoirs]. Praha: Stylus. 72 s. [in Ukrainian].
9. Udovychenko O. (1995) Ukraina u viini za derzhavnist: Istoriiia orhanizatsii i boiovykh dii Ukrainskykh Zbroinykh Syl 1917-1921. [Ukraine in the War for Statehood: History of the Organization and Combat Actions of the Ukrainian Armed Forces 1917-1921]. Kyiv: Ukraina 206 s. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 21.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

